

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ ФІЗИЧНИМ ОСОБАМ В УКРАЇНІ

УДК 336.774:338.242

Кривошеєва В.В.,
аспірантка кафедри фінансів

Київський національний торговельно-економічний університет

Посилення тенденцій глобалізації на фінансовому ринку, посилення ролі держави, підвищення соціальної відповідальності фінансових інститутів, зростання значення інфраструктури призвели до необхідності вироблення нових підходів до регулювання ринків фінансових послуг, важливою складовою яких є ринок кредитних послуг.

Головною метою регулювання ринку кредитних послуг є забезпечення стабільності його функціонування. Це сприятиме попередженню фінансових криз, які нині часто трансформуються у системні. Не можна погодитися з твердженням про те що «державне регулювання кредитних послуг є структурним елементом саме державного регулювання банківської системи, а не кредитної, оскільки банківські кредитні установи відіграють ключову позицію у стимулюванні економічної активності, а небанківські кредитні установи – займають відносно незначну позицію по відношенню до масштабів та потреб національної економіки» [1, с. 11]. Це ґрунтується на тому, що, по-перше, небанківські кредитні установи можуть надавати у своїй сукупності значний обсяг кредитних послуг та впливати на національну економіку. Прикладом є США, де протягом 1980-1992 рр. закрилося 1617 комерційних банків та 1300 ощадно-позичкових асоціацій [2, с. 30]. При цьому втрати вкладників останніх у багато разів перевищили кошти, що знаходилися у розпорядженні галузевого фонду гарантування депозитів Федеральної корпорації страхування депозитів ощадно-позичкових асоціацій, що змусило уряд виділити бюджетні кошти для компенсації. З іншого боку, останнім часом на ринку кредитних послуг активізується діяльність фінтех компаній, що здійснюють онлайн-кредитування.

Під державним регулюванням ринку кредитних послуг С.В. Єлейко розуміє комплекс заходів щодо впорядкування, контролю та нагляду за діяльністю фінансово-кредитних установ у сфері кредитування з метою забезпечення їх ефективності [3, с. 42]. На нашу думку, державне регулювання ринку кредитних послуг фізичним особам має організаційно-технологічний та функціональний аспекти. Організаційно-технологічний аспект передбачає вплив держави на такі інститути ринку кредитних послуг як фінансові установи, фінтех стартапи та його інфраструктуру. Він передбачає встановлення певних вимог до інститутів, які бажають вийти на ринок. Функціональний аспект державного перш за все призначений для регулювання власне самого процесу кредитування. Це вимагає розробки національної концепції регулювання ринку кредитних послуг, підґрунтям чого має стати позитивний зарубіжний досвід. У США та країнах Європи створено нормативно-правову базу регулювання ринку кредитних послуг фізичним особам. Донедавна у США ринок кредитних послуг фізичним особам регулювався лише Законом про захист споживчого кредитування (The Consumer Credit Protection Act), який було затверджено у 1968 р. Він складається із шести нормативно-правових актів: Закон про достовірність інформації при кредитуванні (The Truth in Lending Act), Про обмеження накладання арешту (Garnishment Restrictions), Закон про достовірність кредитних звітів (The Fair Credit Reporting Act), Закон про рівні кредитні можливості (The Equal Credit Opportunity Act), Закон про належну практику стягнення боргів (The Fair Debt Collection Practices Act), Закон про здійснення електронних платежів (The Electronic Funds Transfer Act). У 2009 р. було прийнято Закон про агентство захисту фінансових прав споживачів (Consumer Financial Protection Agency Act), що регламентує відносини у сфері надання фінансових послуг фізичним особам. Водночас функціонує Єдиний Кодекс про споживчі кредити (The Uniform Consumer Credit Code) [4].

У Західній Європі у 1975 р. було прийнято резолюцію Ради Європи, в якій закладено принципи захисту економічних інтересів споживачів. До директив, що здійснюють регулювання ринку кредитних послуг належать:

Директива «Про Уніфікацію правових та адміністративних положень держав-членів про споживчий кредит» 87/102/ЕЕС від 22 грудня 1986 р. та зміни до неї згідно з директивою 90/88/ЕЕС від 22 лютого 1990 р.; «Про несправедливі умови в споживчих контрактах» № 93/13 / ЕЕС від 5 квітня 1993 р.; «Про дистанційний маркетинг споживчих фінансових послуг та про внесення змін до Директиви Ради Європи № 90/619/ЕЕС та директиви № 97/7/ЕС та 98/27/ЕС» 2002/65/ЕС від 23 вересня 2002 р.; «Про кредитні договори для споживачів та скасування директиви Ради Європи 87/102/ЕЕС 2008/48/ЕС від 23 квітня 2008 р.». У Директиві 2008/48/ЕС закріплено вимоги до письмової форми договору споживчого кредиту, та перелік істотних умов: про фактичний річний відсоток; при яких умовах фактичний річний відсоток може бути змінено; про загальну суму всіх платежів; про елементи витрат, що враховуються при розрахунку розміру фактичного річного відсотка, але підлягають відшкодуванню споживачем при настанні певних обставин, а також перелік таких обставин.

У статті 5 Директиви 2008/48/ЕС було закріплено принцип відповідального кредитування «responsible lending». Це передбачає надання кредитних послуг фізичним особам лише після того, як на основі оцінки кредитоспроможності буде підтверджена можливість позичальника повернути кошти. Проте цей принцип часто зводиться до необхідних роз'яснень споживачу.

В Україні засади регулювання ринку кредитних послуг було закладено Законом «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991р. № 1023-XII, в якому дано визначення дефініції споживчого кредиту, договору про надання споживчого кредиту, а також встановлені суттєві умови цього договору та права його сторін. Водночас у даному нормативно-правовому акті акцент поставлено на питаннях захисту позичальника (споживач має право на відкликання згоди щодо укладення договору про надання споживчого кредиту, на дострокове повернення споживчого кредиту та ін.).

Проведене дослідження дає можливість зробити висновки, що державне регулювання ринку кредитних послуг фізичним особам

повинно забезпечувати рівний доступ кожному споживачеві до максимально широкого асортименту послуг; свободу вибору споживача; високий рівень захисту прав споживачів. Аналіз зарубіжної та вітчизняної практики регулювання ринку кредитних послуг засвідчує прагнення України привести національне законодавство у цій сфері у відповідність до вимог європейського законодавства.

Література

1. Москвичова О.С. Державне регулювання кредитних послуг в умовах банківської кризи: дис. на здобуття наук. ст. канд. економ. наук.: 08.00.03 /Олена Сергіївна Москвичова. – Львів, 2014. – 292 с.
2. Волосович С. Особливості й тенденції розвитку національної системи страхування банківських вкладів в умовах кризи / С.Волосович, В. Тринчук // Вісник Національного банку України. – 2007. - №8. – С. 28-34.
3. Єлейко С.В. Державне регулювання розвитку кредитних послуг в Україні: дис. на здобуття наук. ст. канд. економ. наук.: 08.00.03 / Соломія Василівна Єлейко. – Львів, 2008. – 198 с.
4. Закон Consumer Credit Protection Act інкорпорован в главу 41 Кодекса Соединенных Штатов (КСШ) - United States Code (USC) [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: http://www.access.gpo.gov/uscode/title15/chapter41_.html.

Науковий керівник,
д.е.н., проф.

Волосович С. В.

Опубліковано в авторській редакції